

»K evropski strategiji oskrbe, ki deluje za starejše«: Slovenija kot študija primera

AGE Platform Europe, Zveza društev upokojencev Slovenije (ZDUS), Urad Rdečega križa EU in Rdeči križ Slovenije so 23. novembra 2021 gostili spletno delavnico o stanju dolgotrajne oskrbe v Sloveniji in raziskovanju izzivov. in priložnosti, ki jih ponuja prihajajoča evropska strategija oskrbe – celoten posnetek je na voljo na spletu.

Ozadje

Družbe in politični sistemi so skrb za starejše že dolgo obravnavali kot sekundarno področje politike. Tragični izidi bolezni COVID-19 za starejše ljudi, ki potrebujejo oskrbo in podporo, so razkrili pomanjkljivosti evropskih sistemov oskrbe. Ti vključujejo nezadosten dostop – kar kaznuje zlasti starejše ženske, saj običajno živijo dlje in imajo nižje ravni dohodka. Prevladujejo tudi vprašanja kakovosti, s pomanjkanjem skupnega evropskega razumevanja in neustreznimi mehanizmi spremljanja kakovosti. Poleg tega so težki delovni pogoji in nizke plače prispevale k pomanjkanju osebja v sektorju. To pomeni pretirano zanašanje na neformalne negovalce na račun socialnih in ekonomskih stroškov, ki so pogosto spregledani.

Vse države članice EU so v različni meri pokazale številne šibkosti svojih sistemov oskrbe. V Sloveniji, ki trenutno predseduje EU, se stroški dolgotrajne pomoči za posameznike povečujejo, zmanjšujejo dostopnost ter dostopnost in kakovost storitev, zlasti za ljudi s socialno in ekonomsko prikrajšanimi. Pred kratkim se je začel proces deinstitucionalizacije, prav tako 2 naložbi v pobude skupnostnega varstva. Ta proces sledi trendu EU, ki spodbuja države članice, da se zavežejo vlaganju v prilagojene modele oskrbe in rešitve, ki temeljijo na skupnosti.

V tem kontekstu je napoved predsednice Evropske komisije Ursule Von der Leyen (15.septembra 2021) o začetku evropske strategije oskrbe dobrodošel. Ta pobuda lahko pomaga uresničiti pravico do dolgotrajne oskrbe, kot je razglašena v Evropskem stebru socialnih pravic. Ta strategija, objavljena za 3. trimesečje leta 2022, bo združevala komunikacijo in priporočilo sveta o dolgotrajni oskrbi. Mreže za samozagovornišvo, ponudniki storitev in sindikati imajo možnost vplivati na strategijo in zagotoviti, da bo dosegla starejše ljudi. Kot „mehko orodje“ ne bo vsiljevalo, kako naj države organizirajo oskrbo, lahko pa daje smernice za zagotovitev navzgorne konvergenca in pozitivnih reform oskrbe, ki izboljšujejo dostop in kakovost.

Cilji

Delavnica je razmišljala o slovenskem primeru kot ilustraciji stanja nacionalnega sistema dolgotrajne oskrbe, vključno s perspektivami starejših in negovalnih delavcev v Sloveniji. Cilj razprav je bil ugotoviti skupne skrbi in ambicije glede razvoja sistemov dolgotrajne oskrbe v Evropi. Udeleženci so skušali raziskati tudi vlogo EU pri reformah in razpravljati o tem, kako bi lahko prispevala evropska strategija oskrbe.

Poudarki razprave

Panel 1: Status quo v skrbi za starejše – oskrba v Sloveniji

V zadnjem letu in pol so bili sistemi oskrbe po Evropi v središču ključnih razprav, ki so pokazale pomanjkanje zmogljivosti in kakovosti storitev, zlasti pri oskrbi starejših. Tako je tudi v Sloveniji, kjer je odsotnost celovitega sistema dolgotrajne pomoči zaostrela vprašanja cenovne dostopnosti storitev za osebe z nizkimi dohodki (zlasti ženske), pomanjkanje delovne sile, razlike v kakovosti storitev, ki jih ponujajo zasebni in javni subjekti. in pomanjkanje vključenosti starejših v planiranje njihovih načrtov oskrbe.

Za reševanje teh vprašanj je Tanja Skornšek Pleš iz slovenske vlade sporočila, da od leta 2018 pripravljajo Zakon o dolgotrajni oskrbi, katerega cilj je vzpostaviti ocene upravičenosti do oskrbe, celostnih storitev in povezav s socialno varnostjo, zdravstvenim varstvom in pokojninskih režimov. Ker opredelitev Zakona o DO še ni dokončana, deležniki – vključno z Zvezo društev upokojencev Slovenije, ZDUS in Rdečim križem Slovenije – aktivno dajejo priporočila za zagotovitev, da bo starejšim zagotovljena dobra raven pravic. , hkrati pa zagotavlja odločanje in osebno osredotočenost. Rosvita Svenšek iz ZDUS je poudarila, da bi moralo priznanje pravice starejših do avtonomije voditi reforme oskrbe, da bi starejši ljudje ostali svobodni, opolnomočeni in vključeni. To je predpogoj za zagotovitev, da lahko starejši še naprej prispevajo kot enakopravni člani družbe.

Tudi nacionalne določbe o ZDO se morajo osredotočiti na olajšanje in podporo delu ponudnikov storitev. Po besedah Silva Duha iz Rdečega križa Slovenije je to mogoče doseči z izboljšanjem zdravstvenih programov in ozaveščanjem o potrebah starejših v lastni skupnosti. Vključuje lahko tudi krepitev programov prostovoljstva. Ljudje vseh starosti bi morali biti vključeni v dejavnosti, ki spodbujajo vrednote posameznikov v vseh življenjskih obdobjih in medgeneracijsko solidarnost. Politike morajo slediti pristopu življenjskega cikla, da se zagotovi ustrezno in pravično zagotavljanje storitev, ki se lahko odzovejo na potrebe skozi vse življenje, od otroštva do visoke starosti. Joaquin Perez iz španskega Rdečega križa je v skladu s temi priporočili poudaril pomembnost, da imajo ponudniki storitev jasna področja dela v zvezi z ugotavljanjem potreb starejših. Izpostavil je tudi potrebo po podpori negovalcem pri njihovem vsakdanjem delu, spodbujanju aktivnega staranja v vseh starostih in ozaveščanju o zdravstvenih in socialnih dejavnikih, ki vplivajo na življenje starejših.

Panel 2: Evropska strategija oskrbe: kako naj bi izgledala?

Zagotavljanje kakovostnih storitev za podporo starejšim, da ostanejo v svojem okolju, zlasti storitev oskrbe na domu in v skupnosti, je eno od načel, navedenih v Evropskem stebru socialnih pravic. Kot je bilo napovedano septembra lani v govoru o stanju v Uniji, bo evropska strategija oskrbe zagotovila uresničevanje v stebru razglašene pravice do dolgotrajne oskrbe.

Po besedah poslanke Evropskega parlamenta Francesa Fitzgeralda bi se morala strategija osredotočiti na 5 ključnih področij: 1) dostop in zbiranje podatkov za pridobitev natančnejših informacij o tem, kako države članice pristopajo k vprašanju oskrbe in različnim potrebam; 2) povečati enakost spolov in ravnotežje med poklicnim in zasebnim življenjem v smislu pokojnin in delovnih pogojev; 3) okrepiti delovno silo z ustvarjanjem več delovnih mest – potencial za ustvarjanje delovnih mest v sektorju je ocenjen na 8 milijonov – in podpirati neformalne negovalce in prostovoljstvo v sektorju, da se zagotovi življenje v skupnosti in omeji pritisk na institucionalne storitve; 4) porabo sredstev EU je treba uporabiti za izgradnjo oskrbne infrastrukture z uporabo pristopa, ki upošteva spol.5) Strategija lahko olajša nastanek prave evropske perspektive oskrbe. Da bi zagotovili doseganje rezultatov, so potrebne jasne ambicije in cilji, vključno z dostopom, kot so barcelonski cilji za varstvo otrok¹.

Kot je poudaril James Carabott, predsednik delovne skupine za dolgotrajno oskrbo Odbora za socialno zaščito, poročilo EU o dolgotrajni oskrbi za leto 2021 zagotavlja podatke in dokaze v podporo razvoju strategije. Izvajanje na nacionalni ravni bo zahtevalo močno sodelovanje s civilno družbo in ponudniki storitev. Oblikovalci politik si bodo morali prizadevati za izvajanje reform, ki bodo starejše ljudi, ki potrebujejo oskrbo, postavili v jedro storitev, s čimer bodo zagotovili, da imajo dejansko besedo o tem, kako se storitve izvajajo in zagotavljajo.

Kot je pojasnila vodja enote Evropske komisije, odgovorne za dolgotrajno oskrbo, Dana-Carmen Bachmann, se bo evropska strategija oskrbe osredotočila na dve dimenziji: ljudi, ki potrebujejo oskrbo, in tiste, ki skrbijo. Vključevala bo vsa ključna področja, povezana z oskrbo, vključno z neformalno oskrbo, delovnimi pogoji, dostopnostjo, kakovostjo itd. Pomembno se bo zanašati na podatke in izkušnje, ki temeljijo na dokazih, ter vključiti starejše ljudi, družine, nevladne organizacije in ponudnike storitev v postopka priprave, saj so v središču skrbstvenih ekosistemov. Ga. Bachman je strategijo predstavila kot priložnost za povezovanje številnih različnih delov dela na evropski ravni, vključno s strategijo pravic invalidov 2021–2030, in njihovo združevanje v eno skladno vizijo potrebnih storitev. Poleg tega je ključnega pomena tudi, da se države članice resnično zavežejo, da bodo dale prednost reformi sistemov oskrbe.

Komisija je kot prednostne ukrepe EU za naprej opredelila zbiranje podatkov, izboljšanje analize evidenc in usmerjanje sredstev EU v širok nabor ukrepov v oskrbi. Vendar so udeleženci panela spomnili, da je vloga držav članic še vedno bistvena. Strategija lahko služi kot sprožilec za nacionalne reforme za izboljšanje kakovosti sistemov dolgotrajne oskrbe – ključna sta močan interes in zavezanost odpravljanju obstoječih pomanjkljivosti sistemov oskrbe. Ga. Bachmann je omenila, da bi moral predlog priporočila Sveta EU, ki bo predstavljen kot del strategije, opredeliti in usmerjati spremembe, ki se morajo zgoditi na nacionalni ravni.

Omenjena je bila tudi vloga civilne družbe pri oblikovanju strategije. Evropski poslanec Fitzgerald je poudaril, da mora EU zagotoviti ustrezne možnosti za ljudi, da sodelujejo pri odločanju, in da povezovanje vseh evropskih komisarjev z interesom na področju dolgotrajne oskrbe je ključnega pomena. Spremljanje sodelovanja držav članic s civilno družbo je bilo opredeljeno kot možen način zagotavljanja izvajanja, ko bo strategija izšla.

Neformalni negovalci bodo v središču strategije. Stecy Yghemonos iz Eurocarers je poudarila, da bi morala strategija bolje prerazporediti odgovornosti oskrbe. Poudaril je, da je treba zagotoviti alternativne rešitve za neformalno oskrbo. Z vidika Eurocarers bi morala neformalna oskrba dopolnjevati strokovno oskrbo in ne obratno. Eurocarers poziva k uvedbi kazalnikov EU, ambicioznih ciljev za oblikovanje politik držav članic in razvoju integriranih storitev v skupnosti, katerih pomanjkanje je v ozadju številnih izzivov, s katerimi se danes soočamo. Profesionalna oskrba potrebuje opredelitev kakovosti prek okvira, oblikovanega v sodelovanju s starejšimi, ki potrebujejo oskrbo. Strategija bi si morala prizadevati tudi za zagotovitev pravnega statusa neformalnemu negovalcu in pozivati oskrbovalce k dostopu do pravic, kot so usposabljanje, pokojnine in oskrba.

-----

1 Leta 2002 je Evropski svet v Barceloni postavil cilje glede razpoložljivosti visokokakovostnih in cenovno dostopnih otroškega varstva za predšolske otroke. (Evropska komisija)

Močan argument za podporo neformalnim negovalcem bi moral vključevati razsežnost spola, da bi se premaknili k bolj enaki delitvi odgovornosti med ženskami in moškimi. Po mnenju Eurocarers bi morala biti prožna ureditev dela za razbremenitev sorodnikov, pokojninski krediti za negovalce in boljše spremljanje uporabe neformalne oskrbe del mešanice ukrepov.

Ga. Bachmann je izrazila odprtost Evropske komisije za sprejemanje idej in predlogov o tem, kaj bi bilo treba vključiti v strategijo. Sodelovanje s civilno družbo ostaja bistveno. Nekatera ključna vprašanja, ki zahtevajo trajna prizadevanja v prihodnjih mesecih, vključujejo vzpostavitev kazalnikov dolgotrajne oskrbe, ki so dogovorjeni z državami članicami, ki trenutno opredeljujejo dolgotrajno oskrbo, za razliko od otroškega varstva. Komisija je odprta tudi za ideje, kako operacionalizirati nastajajočo vizijo politike, ki so jo predlagale zainteresirane strani.